

Janko Kersnik: Kmetske slike

Ponkrčev oča

Bilo je meseca septembra in nekaj lovcev iz Kompoljskega grada se je odpravilo na lov, ker je grajski gospodar hotel nekaj zajcev. Na lov se je odpravil tudi učitelj, in ker je bil dober lovec je dobil najboljšo mesto na razpotju. Ustrelil je enega zajca, nakar je po poti prišlo mlado dekle. Po krajšem pogovoru je izvedel, da je to Tolstovršnikova Urška. Kakšnih štirinajst dni pozneje je učitelj ob večerih pogosto hodil na sprehode in se pozno vračal. Po dveh mesecih so baronovi odšli z dežele v mesto, učitelj pa seveda z njimi. Čez čas se je Urški rodil sin. Krstili so ga za Ponkreca, ker je bil na ta dan god svetega Ponkreca. Naslednji dan pa so se oglasili zvonovi, ki so naznanjali mrliča. Bolna mati malega Ponkreca Urška je umrla. Minilo je trideset let in na Tolstovršnikovem domu je gospodaril Ponkrec, ki je bil dober in pošten mož, ki ni nikdar zavrnil pomoči potrebnega človeka. Nekega dne, blizu božiča je k hiši prišel stari mož. Hlapec je povedal gospodarju, da je zunaj neki capin, ta pa je dejal, naj ga napoti k hlevu, da bo tam lahko prespal. Nato se je odločil, da pogleda k njemu, da mu ne ukrade kakšne krave, če je zares capin, kakor je pravi hlapec. Ko je zagledal moža mu je postalo jasno, da se nima bati kraje krave, saj je bil mož zelo slaboten. Potem je starec pričel spraševati po Urški in njegovem očetu. Ko je ugotovil, da je Ponkrec njegov sin, mu je povedal vso zgodbo in zjutraj umrl.

Rojenica

V gozdu so se drevesa pogovarjala o svoji velikosti in pomembnosti, nakar pride vaški pastir in odreže leskovo šibo. Koprčev Jurca je bil star štirideset let, ko mu je umrl oče in to je bil pomemben dogodek v njegovem življenju. Pomembnejše je bilo le takrat, ko se je pri dvajsetih letih udeležil pretepa v hribovski vasi. Takrat so ga za nekaj mesecev zaprli, ker je bil eden izmed njegovih nasprotnikov ranjen, a je na koncu dobro okreval. Ko se je vrnil iz ječe, ga je njegov oče pretepel, nato je tri dni ležal in stokal v senu, potem pa zopet pridno pomagal svojemu očetu. Govorila nista dosti, a nekega dne je Jurca le zbral pogum in očetu omenil ženitev, a se je oče naredil, kot da bi to preslišal. Oče je umrl in sinu zapustil majhno, a dobro obdelano in nezadolženo posestvo. Tri mesece po njegovi smrti se je Jurca oženil z Uršo in tri leta kasneje se jima je rodil sin Štefan. To je bil zanj čuden dan. Ni vedel, ali naj je vesel ali žalosten, čeprav je bil srečen kot še nikoli. Odšel je v gostilno, kjer je vsem plačal vino, nato pa se je pozno zvečer odpravil proti domu. V lisičjem gaju je zagledal visoko belo ženo. Rojenico. Ta mu je povedala, da bo na sinovem pogrebu prisoten sam cesar. Naslednje jutro se je Jurca prebudil doma in se odločil, da mora sina izšolati, da se bo lahko prerokba rojenice izpolnila. V naslednjih dneh je prišel Omahnež, mož ki je prerokoval ljudem. Rekel je, naj malemu Štefanu v zibelko denejo vrbove šibe, kar so tudi zares storili. Šolali so ga v mestnih šolah in zrasel je v krepkega mladeniča, a ni izpolnjeval pričakovanj staršev in zato se je moral kmalu vrniti domov. Oče ga je poslal delat za pisarja, ko pa mu je bilo dvajset let so ga vzeli v vojsko. Čez nekaj mesecev je umrl zaradi vročice. Ko so njegovo truplo nesli k pogrebu, je mimo pripeljala kočija iz katere je stopil sam cesar, ki je pozdravil sprevid. Tako se je prerokba rojenice izpolnila, a ne na način, ki si ga je vedno predstavljal Jurca.

V zemljiški knjigi

Dr. Sever in dr. Pavlin sta se skoraj vsak večer sestajala v krčmi in se pogovarjala. Nekega dne sta govorila o Znojilčevi posesti. Znojilec je imel dva sina. Tomaža in Matevža. Žena mu je umrla in ker ni imel hčere je k sebi vzel rejenko Adelajdo. Umrl je, ko je nanj padel hrast, še prej pa je spisal oporoko. Tomažu je zapustil domačijo, Matevžu tristo goldinarjev in Lajdi, kot so klicali njihovo rejenko, petdeset goldinarjev. Ker sta bila Lajda in Matevž še mlada, sta odšla služiti, njuni doti pa je sodišče vknjižilo na Tomaževo posestvo. Tomaž se je nekoliko zadolžil, čez šest let pa se je Matevž vrnil k njemu in tam ostal kot hlapec. Nekega dne je bil na trgu semenj in Matevž se je odpravil nanj in gledal, kje bi si lahko poceni kupil kos sukna. Tam je srečal Lajdo, malce sta poklepetala in nato šla vsak svojo pot. Matevž je tako vsak teden ponoči hodil vasovat k Brontovim, kjer je bila Lajda za deklo. Na velikonočni ponedeljek je prišla na Znojilo po pirhe in ni bila nič kaj vesela, ko je tam zagledala Matevža. Spremil jo je kos poti nazaj in nista veliko govorila. Leto pozneje Matevža niso več videli, svojo doto je prepisal na svojega sina, ki ga je imel z Lajdo, Lukca, in s tem je bil rešen vsega drugega plačevanja zanj. Tudi Lajda je umrla, Tomaž pa je vzel Lukca k sebi. Čez nekaj let so ga ubili v pretepu pri Brontovih. Ker ni spisal oporoke je tistih tristo goldinarjev, ki mu jih je zapustil oče terjala država. Ker jih niso mogli plačati, so na dražbi prodali njihovo posest. Kupil jo je doktor Pavlin.

Mačkova očeta

Sin prosi starega Mačka, njegovega očeta, naj mu da del posesti, ki bi jo upravljal on. Stari maček po dolgem nerganju da posest sinu. Ta mu obljubi streho nad glavo vendar se med sabo ne razumejo in prepirajo, nakar stari Maček odide k sosedom. Tam umre, še prej pa naroči odvetniku, naj od njegovega sina terja dvajset goldinarjev. Enako se zgodi tudi s sinom Jurijem ter z njegovim sinom Matevžem.

Mohoričev Tone

Tonetov oče je imel širono posestvo, ko je umrl pa mu je zapustil petsto goldinarjev dote. Ker je imel že petintrideset let se je šel ženit, ni pa mu bilo pomembno, kakšna je žena ampak ga je brigalo le za njeno posestvo. Tako se je oženil s petdesetletno vdovo Marjano, ki je imela rejenko Cilko. Ko je Tone porabil vso očetovo zapuščino ni več mogel imeti hlapca in oglasil se je doma. Ravno takrat se je tam mudil tudi eden njegovih mlajših bratov, Šimon in Tone ga je povabil, naj pride k njemu za hlapca. Tako je res prišel in posodil bratu svojih petsto goldinarjev dote. Tone je odpeljal eno izmed krav na sejem a je ni prodal. Pri bližnji krčmi je njega in Cilko, ki je bila z njim ustavil Šimon in šli so spit nekaj vina. Ko so se skupaj vračali proti domu je hotel vinjen Tone poljubiti Cilko, ta pa se mu je upirala in Šimon, ki je svoje oči tudi metal nanjo, se ji je prišel pomagat osvoboditi njegovega prijema. Še isto noč je Tone slišal Šimona, kako se pogovarja s Cilko ter vedel je, da se med njima nekaj pleče in zato je od naslednjega dne Cilka spala pri Marjani v kamri. Čez čas pa je moral Šimon v vojsko in rekel je, da če se na vrne, naj da njegovih petsto goldinarjev Cilki. Čez pol leta je Marjana umrla, o Šimonu ni bilo sledu, Tone pa je s Cilko ostal sam in z njo se je želel poročiti, vendar je njegova rejenka še vedno mislila na Šimona. Čez čas je župnik poklical Toneta k sebi in mu velel, naj nekaj napravi s Cilko, ker ljudje govorijo marsikaj in tako sta se res vzela. Dobila sta sina in nekega dne, ko sta žela na polju se je vrnil Šimon, ki je bil zelo jezen, ko je videl svojo ljubezen, ki se je poročila z njegovim bratom. Šimon je terjal svojo doto, a se je stepel, k sebi poklical brata in njegovo ženo, vse zapustil njima in umrl, svojega naslednjega sina pa sta Cilka in Tone poimenovala po njem.

Otroški dohtar

Stari Molek je bil varuh sirote, Zlatarjeve Mane, ki se ji je obetal veliko denarja in dva grunta posestva. Molek večkrat opazi Mano, kako jo s cerkve spremlja nek mladenič. Ker postane sumničav povpraša svojo varovanko po temu fantu in pove mu, da je to Pečanov Polde, ob tem pa se Molek zgrozi, saj meni, da Polde ni primeren zanj, ker je reven kovač. A vendar pride Polde snubit Mano in Molek reče, da pojdejo na sodišče, da se vse dogovorijo. A tudi otroški dohtar je bil proti poroki, saj je bil Pečanov Polde preraven. A ker je bila Mana noseča se je Molek nekako sprijaznil z mislijo, da bi se morda lahko poročila z Poldetom. Ampak, ko pride do sodnika, ta ostaja pri svoji odločitvi, da se Mana in Polde ne moreta poročiti. Mana pa je bila ob tem zelo žalostna in hirala je in hirala, zbolela in nazadnje je umrla. In tako je bil Molek varuh tudi njenemu sinu.

Kmetska smrt

Kmet Planjavec je bil trden mož, ki se ni bal smrti, iz otroštva pa mu je ostala bolezen. To je bila božjast. Nekega dne je opazoval streho in razmišljal je, kaj bi bilo treba na njej popraviti in res se je lotil dela. Kar naenkrat je dobil močan napad božjasti, ki je bil tako hud, da ga je vrglo v ogenj. Opazil ga je njegov sin Anton in rešijo ga iz ognja. Pošljejo po zdravnika in župnika, vendar mu nihče več ni mogel pomagati. Naredi oporoko v kateri njegov sin Anton dobi zemljo, mati doto in streho nad glavo, Micka pa posteljo in skrinjo. Z oporoko je le malokdo zadovoljen, a ko vidijo, da bo stari Planjavec res umrl se z njegovo odločitvijo sprijaznijo in molijo zanj.

Mamon

To so zapisi iz sodnih aktov. Ta govori o duhovniku Šimonu Grebenu. Rodil se je v majhni vasici, ki se imenuje Selo. Hodil je v šolo in bil je zelo bister fant, ki se je rad učil. Želel si je postati duhovnik, pisal pa je tudi zapiske o svojem premoženju. Res je postal duhovnik in napisal je nekaj knjig, saj se je s tem tudi preživljal, danes pa je o njem znano le tisto, kar je o sebi zapisal v svojih zapisnikih. Ko je umrl se je njegovo premoženje razdelilo med revne in bolne.